

Hayat Sigortası Poliçe Sayıları Konjonktürel mi Konjonktür Karşısı mıdır?**Are Life Insurance Policy Numbers Cyclical or Counter-Cyclical?**Janberk Okan¹DOI: [10.59445/ijephss.1451116](https://doi.org/10.59445/ijephss.1451116)

Atf / Cite: Okan, J. (2024). Hayat sigortası poliçe sayıları konjonktürel mi konjonktür karşıtı mıdır?, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 7(2), 111-125, <https://doi.org/10.59445/ijephss.1451116>

Araştırma Makalesi / Research Article**Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First):** 11.03.2024**Makale Kabul Tarihi / Accepted:** 15.04.2024

Lisans Bilgisi / License Information: Bu çalışma, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. / *This work is licensed under Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (CC BY NC).*

İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks: Bu çalışma, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / *This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.*

Özet

Gayrisafi yurtiçi hasıla, işsizlik oranı, enflasyon, faiz oranları gibi makro iktisadi değişkenlerin sigorta sektörüne etkileri ve sigorta şirketlerinin performansları üzerine etkilerini araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmadaki asıl amaç bu değişkenlerin sigortacılık sektörüne ya da sigorta şirketleri performanslarına etkilerini araştırmaktan öte, makro iktisadi değişkenlerdeki konjonktürel hareketler ile hayat sigortaları poliçe sayısındaki konjonktürel hareketi karşılaştırmaktır. Zaman serisi şeklinde ele alınmış değişkenlerin konjonktürel bileşenleri bize o değişkenin uzun dönemli davranışı hakkında bilgi vermektedir. Bu kapsamda, 2014 yılının ilk çeyreğinden 2023 yılının ikinci çeyreği sonuna kadar çeyreklik veriler ile hayat sigortaları poliçe sayılarının ve Türkiye'nin seçili makro iktisadi değişkenlerinin konjonktürel bileşenleri incelenmektedir. Çalışmada, seçilmiş değişkenlerin konjonktürel bileşenleri Hodrick-Prescott Filtresi yardımıyla eğilim (trend) bileşeninden ayrıştırılmış ve elde edilen konjonktürel bileşenler görselleştirilmiştir. Hayat sigortaları toplam poliçe sayılarının konjonktürel bileşenine baktığımızda GSYH'nin konjonktürel dalgalanmasına paralel olarak hareket ettiği görülmektedir. Diğer makro iktisadi değişkenlerin konjonktürel bileşenlerindeki hareket ve hayat sigortaları alt branşları poliçe sayılarındaki konjonktürel bileşenini hareketleri ise farklılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sigortacılık, Hayat Sigortaları, Poliçe Sayıları.**JEL Kodu:** E32, G22, I13**Abstract**

There are many studies investigating the effects of macroeconomic variables such as gross domestic product, unemployment rate, inflation and interest rates on the insurance sector and the performance of insurance companies. The main purpose of this study is to compare the cyclical movements in macroeconomic variables with the cyclical movements in the number of life insurance policies rather than investigating the effects of these variables on the insurance sector or the performance of insurance companies. The cyclical components of variables considered as time series give us information about the long-run behavior of that variable. In this context, we analyze the cyclical components of the number of life insurance policies and selected macroeconomic variables of Turkey with quarterly data from the first quarter of 2014 to the end of the second quarter of 2023. In the study, the cyclical components of selected variables are separated from the trend component with the help of the Hodrick-Prescott Filter and the obtained cyclical components are visualized. Considering the cyclical component of the total numbers of life insurance policies, it is observed that such cyclical component moves in parallel with the cyclical fluctuations in GDP. The movements in the cyclical components of other macroeconomic variables and those in the cyclical component of the numbers of policies of life insurance sub-branches differ.

Keywords: Insurance, Life Insurance, Number of Policies.**JEL Codes:** E32, G22, I13

¹ Öğr. Gör. / Lecturer, İstanbul Gedik Üniversitesi, Gedik Meslek Yüksekokulu Bankacılık ve Sigortacılık Programı / *Istanbul Gedik University, Gedik Vocational High School, Department of Banking and Insurance*, janberk.okan@gedik.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7325-3306>.

1. Giriş

Sigortacılık sektörü, bankacılık sektörü ile birlikte finansal sektörün ana ayaklarından birisidir. Sigortacılık sektörü içerisinde ise hayat sigortaları uzun dönemde sağladığı güvence ile hem bireylerin tasarruf etmesine katkı sağlamakta hem de finansal piyasalar içerisinde uzun dönemli fon oluşmasına imkan vermektedir. Böylece, hayat sigortaları finansal piyasaların derinleşmesine katkı sağlarken, hem ülke ekonomisinde yatırımların finansmanı için kaynak yaratmakta hem de bireylerin gelecek dönemlerde yaşam standartlarının düşmesini engelleyen bir tasarruf sistemi oluşturmaktadır (Haiss & Sümeği, 2008).

Teorik olarak bireylerin hayat sigortası talepleri servet, bireyin yaşam boyu geliri, faiz oranları, enflasyon oranları, hayat sigortalarının maliyeti, bireyin gelecekteki tüketiminin bugünkü değeri gibi değişkenlerin bir fonksiyonudur (Hakansson, 1969). Bireyler hayat sigortası tercihinde bulunurken, faiz oranları ve hayat sigortası primlerine göre yaşam boyu faydalarını maksimize etmeye çalışırlar (Yaari, 1965; Fortune, 1973). Ayrıca, birey bu maksimizasyon problemini çözerken lehtarlarının tercihlerini de maksimize edecektir (Lewis, 1989). Ayrıca, bireylerin hayat sigortası talebini demografik, kültürel ve kurumsal değişkenler de etkilemektedir (Beck & Webb, 2003; Mapharing ve diğerleri, 2015).

Gayrisafi yurtiçi hasıla, işsizlik oranı, enflasyon gibi makro iktisadi değişkenlerini sigortacılık sektörüne etkileri ve sigorta şirketlerinin performansı üzerine etkilerini araştıran birçok çalışma bulunmaktadır (Rashid & Kemal, 2018; Beck & Webb, 2003; Banerjee & Majumdar, 2018; Kaya, 2015). Özellikle, hayat sigortaları ile makro iktisadi değişkenler arasındaki ilişki daha duyarlıdır (Christophersen & Jakubik, 2014). Türkiye’de diğer faktörler sabitken makro iktisadi değişkenlerin hayat sigortaları üzerindeki etkisi hayat dışı sigortalara göre daha duyarlı olmasında hayat dışı branşlarda zorunlu sigortalıların olmasıdır (Türkiye Sigortalar Birliği, 2022; Polat & Akın, 2021). Örneğin, hayat dışı branşlarda zorunlu trafik sigortasının olması araç sahibi tüm bireylerin sigorta poliçesine sahip olması anlamına gelmektedir. Ayrıca, hayat sigortalarının oluşturduğu fonlar uzun dönemli yatırımların finansmanına katkı sağlamaktadır (Şamiloğlu ve diğerleri, 2019). Bu çalışmadaki asıl amaç bu değişkenlerin sigortacılık sektörü ya da sigorta şirketleri performanslarına etkilerini araştırmaktan öte, makro iktisadi değişkenlerdeki konjonktürel dalgalanmalar ile hayat sigortaları poliçe sayısındaki dalgalanmaların nasıl hareket ettiğini görmektir. Konjonktürel ve konjonktür karşıtı değişkenler, gayri safi yurtiçi hasıladaki (GSYH) konjonktürel dalgalanmalarla pozitif veya negatif ilişkili olacak şekilde dalgalanan değişkenler olarak adlandırılır (Stadler, 1994). Bu kapsamda hayat sigortaları poliçe sayıları ile makro iktisadi değişkenlerin dalgalanmaları karşılaştırılacaktır.

Makro iktisadi göstergelerin başında GSYH ve onun büyüme oranı gelmektedir. GSYH ekonominin gelir seviyesinin bir göstergesi olarak görülmektedir. Bu sebeple gelir değişkeni olarak makro iktisadi anlamda GSYH’nın seyri takip edilmektedir. Büyüme oranı ise GSYH’nın belirli bir zaman dilimindeki yüzde değişimi olarak ifade edilir. GSYH’daki artış, yani pozitif büyüme oranı ülkenin gelirindeki artıştır. Kişi başına düşen GSYH arttıkça gelir dağılımındaki çarpıklığa bağlı olarak bireylerin gelirinde de artış gerçekleşecektir. Bireylerin tüketimleri gelirin bir fonksiyonu olarak ifade edilir ve pozitif bir ilişki tanımlanırsa, gelirlerindeki artış tüketimlerini de pozitif etkileyecektir (Feyen ve diğerleri, 2011).

Hayat sigortaları da diğer mal ve hizmetler gibi bireylerin gelirlerine bağlı olarak tüketimi artan ürünlerdir. Bireyin geliri arttıkça hayat sigortalarına olan talebinin artması beklenir (Li ve diğerleri, 2007; Lee, 2013). Ayrıca, tasarruf amacıyla kullanılan ürünler olduğu için bireyin gelirinde artış olduğunda tasarrufunu hayat sigortaları ile gerçekleştirebilir (Beck & Webb, 2003). Hem tüketime konu olan bir mal ve hizmet olması hem de tasarruf aracı olarak kullanılması nedeniyle bireyin geliri arttıkça hayat sigortalarına olan talebin artması beklenir (Di Matteo & Emery, 2002).

Faiz oranları ile hayat sigortalarını arasındaki ilişkinin ters orantılı olması beklenir. Fakat, bu ilişki biraz daha belirsiz bir hal alabilir (Li ve diğerleri, 2007). İlk olarak, faiz oranları arttıkça borçlanma maliyeti artacağı için krediye bağlı hayat sigortalarının sayısı azalacaktır. Ayrıca, tasarruf amacıyla kullanılan hayat sigortalarının getirisi faiz oranına bağlı diğer varlıkların getirisinden az olduğu takdirde hayat sigortalarına olan talep düşecektir (Cargill & Troxel, 1979). Tam tersi bir ilişki ise faiz oranları enflasyon oranının altında kaldığında gerçekleşecektir. Çünkü borçlanma maliyetleri düşeceği için krediye bağlı hayat sigortalarının kullanımı artacaktır.

Enflasyon oranındaki artış görece yaşam maliyetlerini artıracığı için hayat sigortalarına olan talebi olumsuz etkileyecektir. Enflasyonist ortamda bireylerin reel ücretlerinde artış olmadığı takdirde alım gücündeki düşüş hayat sigortası talebini azaltacaktır (Sadhak, 2006; Babbel, 1981). Ayrıca, enflasyonist beklentilerin kuvvetlenmesi tüketici güven eğiliminde düşüşe neden olacak ve bu durum hayat sigortalarını negatif etkileyecektir. Çünkü, enflasyon oranındaki artış hayat sigortasının değerini aşındıracaktır (Fortune, 1973). Buna ek olarak, rasyonel bireyler enflasyon zamanlarında hayat sigortaları ile tasarruf etmekten kaçınılabirler (Neumann, 1969).

Makro iktisadi göstergelerden birisi de işsizlik oranıdır. İşsizlik oranı, işgücüne piyasasında yer alan bireyler içerisinde çalışmayan kesimin oranı olarak ifade edilir. İşsizlik oranı arttıkça işgücü piyasasında daha çok bireyin işsiz olduğu ve doğrudan ücret geliri elde edemediği anlamına gelmektedir. Bu durumda, bireyler tüketim harcamalarını düşürme ve tasarruflarını kullanma eğiliminde olmaları beklenir. Tüketim harcamalarında otonom harcamalar ve zorunlu harcamaların gerçekleştirilmesi hayat sigortaları gibi mal ve hizmetlere olan talebi azaltıcı etki göstermesi beklenebilir (Mantis & Farmer, 1968; Duker, 1969). Ayrıca, tasarruflarını kullanan bireylerin daha fazla tasarrufta bulunmaları beklenmeyeceği için hayat sigortalarının tasarruf kanalında da düşüşe neden olması beklenecektir (Lenten & Rulli, 2006). Bunun dışında işsizlik oranındaki artış emek talep eden firmaların daha az emek gücü kullanmaları anlamına geleceği için, firmaların yan hak olarak tanıdığı hayat sigortalarında da düşüş olması beklenebilir.

2. Veri ve Yöntem

Çalışmada kullanılan veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Türkiye Sigortalar Birliği istatistiklerinden derlenmiştir. Ekonomik değişkenler olarak gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH), işsizlik oranı, tüketici fiyat endeksi (genel ve sigorta sektörü) verileridir. Ayrıca, TCMB'nin faiz oranları istatistiklerinden tüketici kredisi (ihtiyaç, taşıt ve konut kredisi ortalaması) faiz oranı, toplam faiz oranı (TL üzerinden açılan mevduat), bir yıla kadar vadeli ve bir yıl ve daha uzun vadeli (TL üzerinden açılan mevduat) faiz oranlarının seviyeleri dikkate alınmıştır. Sigorta verilerinde ise hayat sigortası branşlarında toplam poliçe sayıları dikkate alınmıştır. Tüm hayat sigortaları branşlarındaki poliçe sayılarının toplamının yanı sıra hayat sigortası alt branşlarından yıllık vefat sigortaları ve uzun süreli vefat sigortaları kredi kapsamında kullanılanlar ve hariç olanlar olarak iki farklı şekilde ele alınmış ve birikimli sigortalar, hayatta kalma şartına bağlı hayat sigortaları, gelir sigortaları ve karma sigortalar poliçe sayıları kullanılmıştır. Veri setinde yer alan istatistikler zaman serisi boyutunda çeyreklik olarak 2014 yılının ilk çeyreğinden başlamakta ve 2023 yılının ikinci çeyreği ile son bulmaktadır.

Zaman serileri bilindiği gibi dört farklı bileşenlerden oluşmaktadır. Bunlar, eğilim (trend), mevsimsel, konjonktürel (döngüsel) ve rassallık (düzensizlik) bileşenleridir (Enders, 2014). Eğilim bileşeni, bir zaman serisinin uzun dönemde takip ettiği yoldur. Eğer eğilim pozitif ise zaman serisi bir dönem içerisinde artan bir seyir izliyordur. Tam tersi şekilde eğilim bileşeni negatif olduğunda, o zaman serisi azalan bir yol izliyordur. Mevsimsel bileşen, iktisadi bileşenler için zaman serisi değişkeninin bir yıl içerisinde belirli bir ayda ya da çeyrekte artış veya azalış göstermesini ifade etmektedir. Örneğin, Türkiye için yazın turizm gelirlerinde ciddi bir artış olması veya doğalgaz kullanımının kışın artması

gibi. Konjonktürel bileşen ise zaman serisinin aşağı yukarı hareketini gösteren kısımdır. Son olarak, rassallık bileşeni ise zaman serisinin düzensiz ve tahmin edilemeyen hareketlerini içeren kısmını oluşturmaktadır (Hamilton, Time Series Analysis, 1994).

Konjonktürel dalgalar ekonomi üzerindeki etkileri ve oluşturduğu maliyetleri anlama çabası araştırmacıları makro iktisadi değişkenlerin özellikle gayri safi yurtiçi hasılanın zaman içerisindeki değişimini incelemeye itmiştir. Zaman içerisindeki dalgalanmaların farklı bileşenlerine ayrılması özellikle eğilim bileşeninin etkilerinin arındırılması değişkenin zaman içerisinde konjonktürel değişimini göstermektedir. Bu kapsamda, gayri safi yurtiçi hasılanın eğilim ve konjonktürel bileşenin ayrıştırılması için farklı yöntemler ortaya atılmış ve konjonktürel dalgalar ölçülmeye çalışılmıştır. İlk olarak, eğilim bileşeninin örneklenmesi için basit hareketli ortalama süreci temelinde bir yöntem önerilmiştir (Burns & Mitchell, 1946). Daha sonra, uzun dönemli eğilimin doğasını da belirleyen ve konjonktürel dalgaları analizinde önemli hale gelen bazı eğilim bileşenini ortadan kaldıran teknikler geliştirilmiştir (Hamilton, 1989; Harvey & Jaeger, 1993).

Hodrick-Prescott filtresi ise konjonktürel bileşenin eğilim bileşeninden ayrılması için kullanılan en yaygın yöntemlerden birisidir (Dias & Dias, 2010). Bir değişkenin zaman boyutunda değişimini gösteren konjonktürel bileşen daha çok değişkenin uzun dönemli davranışını kavramak açısından önemlidir. Bir değişkenin zaman içerisinde nasıl davrandığını göstermektedir. Analizde kullanılan yöntem çalışmanın amacına yönelik seçilen Hodrick-Prescott Filtresi ile zaman serilerinin eğilim ve konjonktürel ayrıştırmasının gerçekleştirilmesidir.

Bir değişkenin (y_t) farklı zamanlardaki ($t = 1, 2, \dots, T$) değerlerinden oluşan bir zaman serisi olsun. Bu zaman serisi (y_t), bir eğilim (trend) bileşenine (τ_t), bir konjonktürel bileşene (c_t) ve bir hata bileşenine (e_t) sahiptir ve bu değişken ($y_t = \tau_t + c_t + e_t$) şeklinde gösterilir. Bu zaman serisi değişkenini bileşenlerine ayırmak için verili bir (λ) değerinde Hodrick-Prescott Filtresi aşağıdaki minimizasyon problemini çözmektedir.

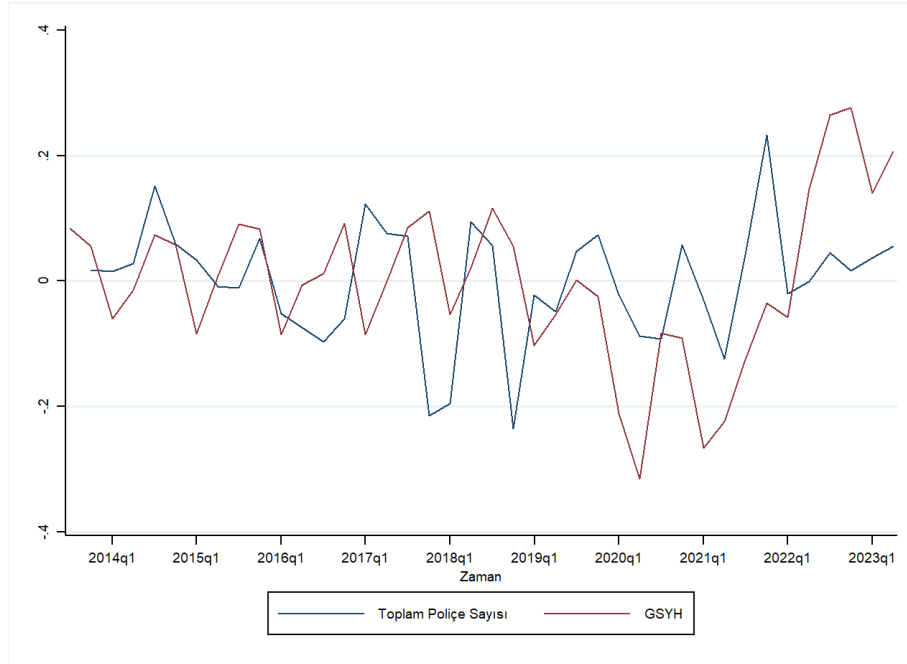
$$\min_{\tau} \left(\sum_{t=1}^T (y_t - \tau_t)^2 + \lambda \sum_{t=2}^T [(\tau_{t+1} - \tau_t) - (\tau_t - \tau_{t-1})]^2 \right)$$

Denklemin ilk kısmı ($\sum_{t=1}^T (y_t - \tau_t)^2$) sapmaların kareleri toplamını ifade ederken ikinci kısım ($\lambda \sum_{t=2}^T [(\tau_{t+1} - \tau_t) - (\tau_t - \tau_{t-1})]^2$) ise eğilim bileşeninin ikinci farkının kareleri toplamının bir katsayı (λ) ile çarpılmasıdır. Denklemin ilk kısmı döngüsel bileşeni, ikinci kısım ise eğilim bileşeninin büyümesindeki değişimleri cezalandırır. Denkleminde yer alan katsayı (λ) için Hodrick-Prescott farklı zaman aralıkları için farklı değerler kullanılmasını ve çeyreklik veriler için ($\lambda = 1600$) olmasını önermişlerdir (Hodrick & Prescott, 1981).

3. Tartışma

Belirtilen dönemde hayat sigortaları toplam poliçe sayısının ve gayri safi yurt içi hasılanın konjonktürel bileşenlerinin seyri Şekil 1'de gösterilmiştir. Her iki değişkenin de doğal logaritması alınmış ve Hodrick-Prescott (HP) Filtresi ile konjonktürel bileşeni elde edilmiştir. Cari fiyatlarla hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla değişkeni kullanılmıştır. Özellikle mevsim ve takvim düzeltilmesi uygulanmamış seri tercih edilmiştir. Bunun nedeni seride bilgi kaybını en düşük seviyede tutmaktır. Toplam poliçe sayılarındaki konjonktürel hareketin çoğu zaman bir dönem gecikmeyle gayri safi yurtiçi hasıladaki konjonktürel dalgalanmayla aynı yönde olduğu görülmektedir. Bu, gayri safi yurtiçi hasılanın genişleme dönemlerinde hayat sigortaları toplam poliçe sayısında da artış yaşandığı anlamına gelmektedir. Teorik beklentiyle uyumlu olarak gelirin (GSYH) arttığı dönemlerde hayat sigortası poliçesinde artış yaşanmaktadır. Gelirdeki artışın etkisinin bir çeyrek gecikmeli yansımaları da hem teorik hem de sezgisel olarak mantıklı görülmektedir.

Şekil 1. Hayat Sigorta Poliçeleri ve GSYH Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye Sigortalar Birliği, Türkiye İstatistik Kurumu

Kredi faiz oranlarının konjonktürel bileşeni Şekil 2’de görülmektedir. İhtiyaç kredisi, taşıt kredisi ve konut kredisi faiz oranları ve bunların ortalaması olarak tüketici kredileri faiz oranları görülmektedir. İhtiyaç kredilerinde tutar arttıkça vade sayısı azalan yapıdadır. Taşıt kredilerinde de benzer şekilde 2022 yılının Şubat ayında alınan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı² ile nihai fatura değerine göre vade sayıları sınırlandırılmıştır. Konut kredileri ise 10 yıla kadar vadeli gerçekleştirilmektedir. Taşıt ve konut fiyatlarında artış yaşanmasıyla birlikte alınan kararların kredi kullanımını kısıtlama amacı taşıdığı ve uzun vadeli kredi kullanımının sınırlandırılması doğalında kredi kapsamında yapılan hayat sigortalarını da etkilemiştir. Şekil 3 ise kredi kapsamında yapılan hayat sigortalarının konjonktürel bileşenini göstermektedir. Kredi kapsamında kullanılan uzun süreli vefat sigortalarındaki konjonktürel dalgalanma daha çok konut kredilerindeki faiz oranları ile birlikte hareket ettiği görülüyor. Konut kredilerinde gerçekleşen müdahaleler ile azami kredi değerinde değişimler³ ve bireylerin konut alımının desteklenmesi bunda etkili olduğu düşünülebilir.

² Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 10099, Karar Tarihi: 21.02.2022

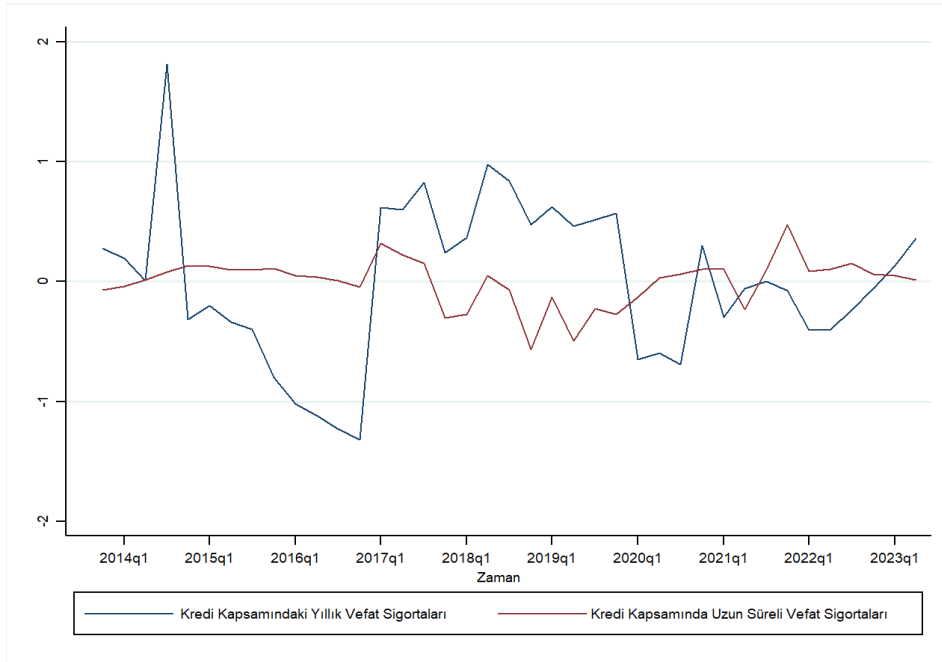
³ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 10249, Karar Tarihi: 23.06.2022

Şekil 2. Kredi Faiz Oranları Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

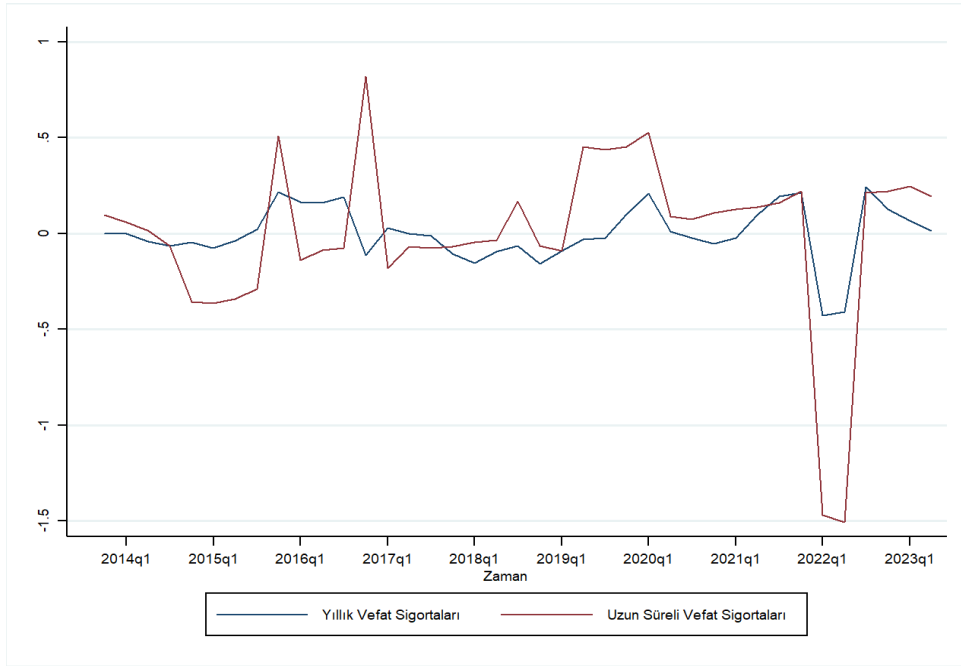
Şekil 3. Kredi Kapsamındaki Sigortalıların Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Şekil 4'te gösterilen yıllık vefat sigortalı ve uzun süreli vefat sigortalı poliçe sayılarının konjonktürel dalgalanmasını incelediğimizde uzun süreli vefat sigortalılarının 2018 yılına kadar daha çok konjonktür ile hareket ettiği sonraki dönemde ise konjonktür karşıtı davrandığı görülüyor. Yıllık vefat sigortalı da benzer şekilde hareket ederken konjonktürel bileşenin daha düzgün olduğu değişkenliğin daha az olduğu görülüyor. Yıllık vefat sigortalılarının zaman içerisindeki değişkenliği konjonktürel bileşeninden daha az etkilendiği düşünülebilir.

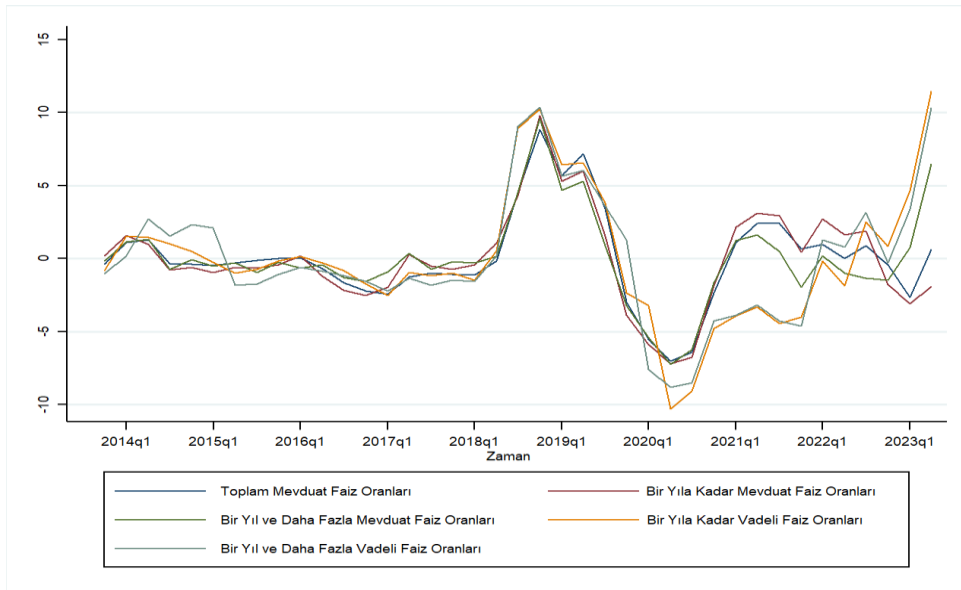
Şekil 4. Kredi Kapsamı Dışındaki Sigortaların Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye Sigortalar Birliği

Mevduat faiz oranlarındaki konjonktürel bileşenin hareketi de kredi faiz oranlarına benzer şekildedir. Şekil 5'te mevduat faiz oranlarının konjonktürel bileşenini hareketi görülmektedir. 2018 yılına kadar konjonktürel bileşende değişkenlik çok azken, 2018 sonrası konjonktürel bileşende değişkenliğin arttığı önce düşüş daha sonra ise artış olduğu görülmektedir. Mevduat faiz oranlarının konjonktürel bileşeninin seyri yıllık vefat sigortaları ve uzun süreli vefat sigortalarının konjonktürel bileşenindeki hareketle karşılaştırdığımızda değişkenliğin zıt yönlü olduğu görülmektedir. Faiz oranlarındaki konjonktürel değişkenlik pozitifken yıllık vefat sigortaları ve uzun süreli vefat sigortalarındaki değişkenlik negatif veya tam tersi şekildedir.

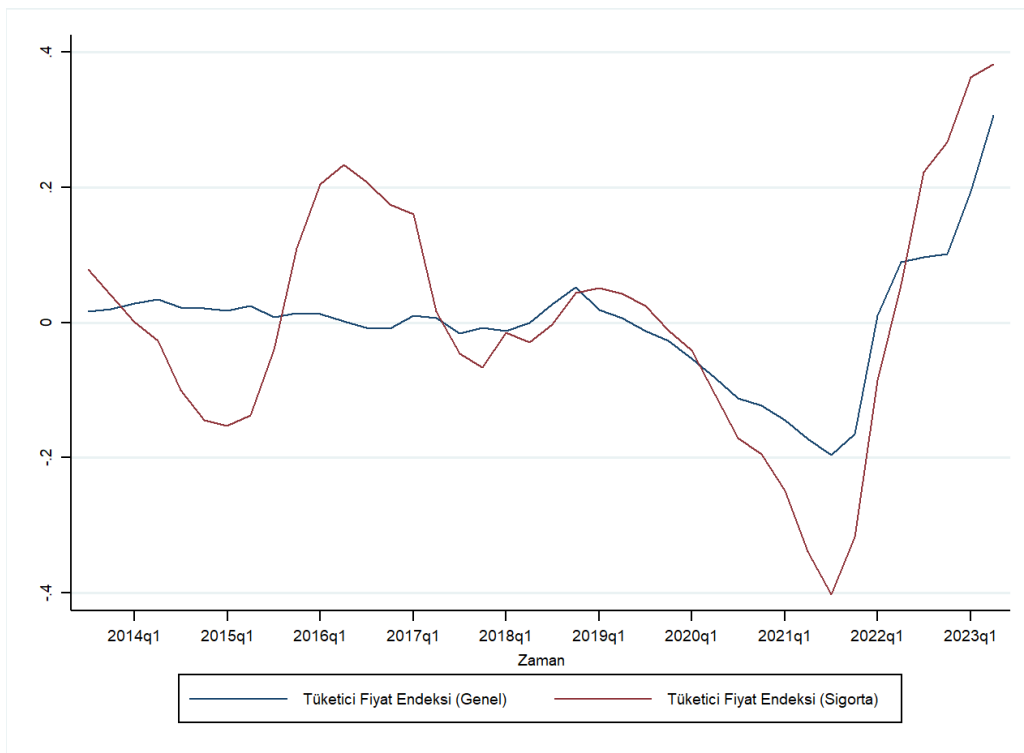
Şekil 5. Mevduat Faiz Oranları Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Tüketici Fiyat Endeksi'nin konjonktürel bileşenine baktığımızda ise genel TÜFE'nin 2019 yılına kadar konjonktürel bileşeninde değişkenlik yokken 2019 sonrası konjonktürel değişkenlik önce negatif daha sonra pozitif yönde hareket etmektedir. Şekil 6'da genel Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ve sigorta sektöründeki Tüketici Fiyat Endeksi konjonktürel bileşenleri gösterilmektedir. Özellikle 2022 yılıyla birlikte genel TÜFE'nin konjonktürel bileşeni pozitif yönde artış göstermektedir. Sigorta sektörü Tüketici Fiyat Endeksi konjonktürel bileşenindeki değişkenlik genel TÜFE'ye göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. 2020 yılında başlayan pandemiyle birlikte Türkiye'de Tüketici Fiyat Endeksi'nin artışa geçtiği bilinmektedir. Konjonktürel bileşene baktığımızda 2020 yılı itibariyle değişkenliğin negatif yönde olduğu görülmektedir. Burada TÜFE'deki artışın konjonktürel bileşenden kaynaklanmadığı düşünülmektedir. Pandemiyle birlikte arz kıtlığının yarattığı fiyat artışlarının etkisiyle TÜFE'de bir artış meydana gelmiş daha sonra ise fiyat endeksindeki artışta konjonktürel bileşen de etkili olmuştur.

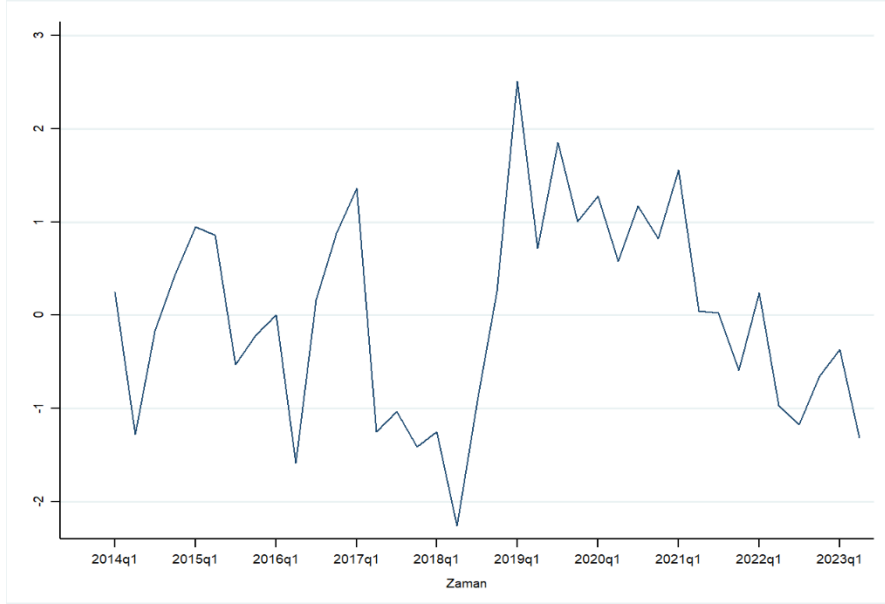
Şekil 6. Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

İşsizlik oranının konjonktürel bileşeni ise Şekil 7'de gösterilmektedir. İşsizlik oranının değişkenliğinin çok daha fazla olduğu görülmektedir. Genel olarak baktığımızda Türkiye'de işsizlik oranındaki değişkenliğin konjonktürel bileşenden kaynaklandığı görülmektedir. 2018 sonrası işsizlik oranının konjonktürel bileşenindeki değişkenliğin pozitif olduğu dikkat çekmektedir. Şekil 8 ise diğer hayat sigortası branşlarındaki poliçe sayılarını göstermektedir. Birikimli ve gelir sigortaları poliçe sayılarının konjonktürel bileşenine baktığımızda daha az değişkenlik göze çarparken, karma ve hayatta kalma şartına bağlı sigorta poliçe sayılarının konjonktürel bileşenindeki değişkenlik daha fazladır. Hayatta kalma şartına bağlı sigortalarda konjonktürel bileşendeki değişkenliğin 2019 yılına kadar negatif seyrettiği daha sonraki dönemde ise pozitif olduğu görülürken, gelir sigortalarındaki değişkenliğin özellikle 2022 sonrasında negatif seyretmesi enflasyondaki artış ile ilgili olabilir. Birikimli sigortaların konjonktürel bileşeni ise 2022 yılının ikinci yarısından itibaren düşüş göstermektedir.

Şekil 6. İşsizlik Oranı Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Şekil 7. Diğer Hayat Sigortaları Konjonktürel Bileşeni

Kaynak: Türkiye Sigortalar Birliği

Tablo 1’de ise değişkenlerin konjonktürel bileşenlerindeki oynaklık gösterilmektedir. Hayat sigortaları toplam poliçe sayısının oynaklığı gayri safi yurtiçi hasılanın oynaklığından küçük olduğu görülmektedir. Hayat sigortaları alt branşlarına baktığımızda ise özellikle kredi kapsamındaki hayat sigortaları poliçe sayılarının oynaklığının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Faiz oranlarındaki oynaklığın çok fazla olduğu bunun da kredi kapsamında kullanılan hayat sigortalarında etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1. Değişkenlerin Konjonktürel Bileşenlerinin Oynaklığı

Değişkenler	Oynaklık
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	0.1318
Toplam Hayat Sigortaları	0.0962
Yıllık Vefat Sigortaları (Kredi Kapsamındakiler Hariç)	0.1493
Kredi Kapsamında Yıllık Vefat Sigortaları	0.6691
Uzun Süreli Vefat Sigortaları (Kredi Kapsamındakiler Hariç)	0.4395
Kredi Kapsamında Uzun Süreli Vefat Sigortaları	0.2021
Birikimli Sigortalar	0.1219
Hayatta Kalma Şartına Bağlı Sigortalar	-0.3390
Karma Sigortalar	0.1776
Gelir Sigortaları	0.0706
Tüketici Kredileri Faiz Oranı	-10.4522
İhtiyaç Kredileri Faiz Oranı	4.5834
Taşıt Kredileri Faiz Oranı	-7.9559
Konut Kredileri Faiz Oranı	3.2317
Toplam Mevduat Faiz Oranı	3.1829
Bir Yıla Kadar Mevduat Faiz Oranı	3.3249
Bir Yıl ve Daha Fazla Mevduat Faiz Oranı	3.1348
Bir Yıla Kadar Vadeli Faiz Oranı	4.5281
Bir Yıl ve Daha Fazla Vadeli Faiz Oranı	4.4718
Tüketici Fiyat Endeksi (Genel)	0.0931
Tüketici Fiyat Endeksi (Sigorta)	0.1818
İşsizlik Oranı	1.0891

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye İstatistik Kurumu ve Türkiye Sigortalar Birliği

Tablo 2’de ise değişkenlerin konjonktürel bileşenlerinin korelasyon değerleri gösterilmektedir. Toplam hayat sigortaları poliçe sayısının konjonktürel bileşeni ile gayri safi yurtiçi hasıla konjonktürel bileşenlerinin korelasyonu beklendiği gibi pozitif olduğu görülmektedir. Hayat sigortaları alt branşlarına baktığımızda ise kredi kapsamında kullanılan hayat sigortalarının konjonktürel bileşenleri genel olarak makro iktisadi değişkenlerin konjonktürel bileşenleri ile negatif korelasyon içerisinde olduğu görülmektedir. Faiz oranlarında artış yaşandığında özellikle kredi kullanımının azalması kredi kapsamındaki hayat sigortaları poliçe sayısının azalması beklenmektedir. Konjonktürel bileşenlerinin negatif korelasyon göstermesi bu beklenti ile uyumlu olduğu görülmektedir. Uzun süreli vefat sigortaları ve birikimli sigortaları poliçe sayılarının konjonktürel bileşeni gayri safi yurtiçi hasıla konjonktürel bileşeni ile pozitif korelasyonlu, mevduat faiz oranları konjonktürel bileşeni ile negatif korelasyonlu olduğu görülmektedir. Tasarruf amaçlı kullanılan hayat sigortalarının gelirdeki konjonktürel artışla birlikte arttığı fakat alternatif tasarruf araçlarının getirisinde artış yaşandığında konjonktürel olarak düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir. Benzer şekilde enflasyon oranındaki konjonktürel artış birikimli hayat sigortalarında konjonktürel bir artış işaret etmektedir.

Tablo 2. Değişkenlerin Konjonktürel Bileşenlerinin Korelasyon Değerleri

	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	Tüketici Kredileri Faiz Oranı	İhtiyaç Kredileri Faiz Oranı	Taşıt Kredileri Faiz Oranı	Konut Kredileri Faiz Oranı	Toplam Mevduat Faiz Oranı	Bir Yıla Kadar Mevduat Faiz Oranı	Bir Yıl ve Daha Fazla Mevduat Faiz Oranı	Bir Yıla Kadar Vadeli Faiz Oranı	Bir Yıl ve Daha Fazla Vadeli Faiz Oranı	Tüketici Fiyat Endeksi (Genel)	Tüketici Fiyat Endeksi (Sigorta)	İşsizlik Oranı
Toplam Hayat Sigortaları	0.1818	-0.1500	-0.1195	-0.0655	-0.2365	-0.0898	-0.1250	-0.1364	0.0030	0.0241	0.0580	-0.0547	-0.0421
Yıllık Vefat Sigortaları (Kredi Kapsamındakiler Hariç)	-0.0440	-0.2069	-0.2535	-0.2420	-0.1399	-0.1851	-0.2789	-0.2402	-0.1351	-0.2633	-0.1695	0.1115	-0.0118
Kredi Kapsamında Yıllık Vefat Sigortaları	0.1438	0.2889	0.3103	0.3236	0.2118	0.3416	0.3352	0.3909	0.3793	0.4068	0.1326	-0.1307	-0.1180
Uzun Süreli Vefat Sigortaları (Kredi Kapsamındakiler Hariç)	-0.0463	-0.0775	-0.1189	-0.1196	-0.0334	-0.0483	-0.1850	-0.0257	0.0601	-0.0591	-0.1373	0.1130	0.1557
Kredi Kapsamında Uzun Süreli Vefat Sigortaları	0.0672	-0.4119	-0.3811	-0.3676	-0.4426	-0.4288	-0.3661	-0.4351	-0.3990	-0.3899	-0.0698	-0.0860	-0.1468
Birikimli Sigortalar	0.2965	0.0954	0.1064	-0.0176	0.0249	-0.1094	-0.1564	0.1885	0.2828	0.2532	0.5126	0.4419	-0.1259
Hayatta Kalma Şartına Bağlı Sigortalar	-0.3548	-0.1816	-0.2185	-0.1717	-0.0718	-0.0943	-0.1678	-0.1742	-0.1281	-0.0934	-0.1117	-0.3037	0.3218
Karma Sigortalar	-0.2505	-0.2029	-0.2318	-0.1679	-0.1255	-0.0128	-0.0905	-0.1483	-0.1307	-0.0676	-0.2259	-0.4281	0.2495
Gelir Sigortaları	-0.1125	-0.1325	-0.1663	0.9671	-0.0182	-0.0750	0.0549	-0.2822	-0.3317	-0.2766	-0.3478	-0.1910	0.0757

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye İstatistik Kurumu ve Türkiye Sigortalar Birliği

4. Sonuç

Sonuç olarak baktığımızda Türkiye’de hayat sigortaları toplam poliçe sayılarının konjonktür ile hareket ettiği söylenebilir. Hayat sigortaları toplam poliçe sayılarının konjonktürel bileşeni gecikmeli olarak Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değişkeninin konjonktürel bileşeni ile benzer şekilde hareket etmektedir. Gecikmeli olması hem teorik açıdan hem de sezgisel açıdan makul görünmektedir. 2020 yılına kadar her iki değişkenin de konjonktürel bileşeni benzer değişkenliğe sahipken, 2020 yılı sonrasındaki dönemde değişkenlikleri arasındaki makasın açıldığı gözlemlenmektedir. Bu durumda pandeminin etkili olduğu söylenebilir. Pandeminin iktisadi değişkenler üzerinde yarattığı etki kısa dönemler içerisinde değişkenlik göstermiştir. Örneğin, pandeminin başladığı ilk dönemlerde tüm iktisadi faaliyetler kısıtlanırken yaz aylarında iktisadi faaliyetlerin tekrar arttığı ve daha sonra kışa doğru tekrar kısıtlamaların yaşandığı bilinmektedir. Bu etki GSYH’nın konjonktürel bileşenindeki değişkenliğin artmasında etkili olmuştur. Ayrıca, pandemi sonrasında toplam hayat sigorta poliçe sayılarında artış yaşandığı görülmektedir.

Hayat sigortaları alt branşlarına ayrı ayrı baktığımızda ise konjonktürel bileşenin davranışı daha karmaşık bir yapıda olduğu görülmektedir. Hayat sigortaları alt branşlarındaki poliçe sayıları makro iktisadi değişkenler dışında farklı etkenlerin de rol oynadığını söyleyebiliriz. Örneğin, birikimli hayat sigortaları poliçe sayılarının konjonktürel davranışı daha stabil olduğu ele alınan dönem içerisinde iki defa değişkenlik göstermiştir. Benzer şekilde gelir sigortaları poliçe sayısının konjonktürel bileşeni genel olarak stabil seyrederken 2022 yılı son çeyreğinde düşüşe geçtiği gözlemlenmektedir. Bu dönemde ise mevduat faiz oranlarında artışın yaşandığı görülmektedir. Gelir sigortaları yapıları gereği dönemsel ödeme vermekte ve varlığın değeri koruyarak finansal güvence sunmayı amaçlayan sigortalardır. 2020 sonrasında konjonktürel bileşende artış görülürken 2022 sonunda ani bir düşüş görülmektedir. Bu duruma sebep olarak son dönemlerde faiz oranlarının getirisi enflasyon oranının altında seyretmesi nedeniyle bireylerin gelir sigortalarına yöneldiği fakat faiz oranlarındaki artış ile mevduatın getirisindeki artış gelir sigortalarından uzaklaşmış olabilir.

Çalışma literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak hayat sigortaları poliçe sayısı ve ele alınan makro iktisadi değişkenlerin sadece konjonktürel bileşenine odaklanmış ve belirtilen zaman içerisinde konjonktürel bileşenlerinin nasıl değiştiğini ve oynaklığını ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca, değişkenlerin konjonktürel bileşenlerinin korelasyonu incelenmiştir. Gelecekteki çalışmalar için bu değişkenlerin birbiri etkileşimi farklı zaman serisi analiz yöntemleri ile incelenmesi daha çok bilgi sunabileceği düşünülmektedir.

Çatışma Beyanı (Competing Interests)

Çalışmanın yazarı, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

The author's declare that they have no competing interests.

Destek ve Teşekkür (Fundings and Acknowledgments)

Çalışma, kamusal, özel, ticari nitelikte ya da kâr amacı gütmeyen herhangi bir kurumdan destek alınmadan hazırlanmıştır.

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Etik Beyanı (Ethical Statement)

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Araştırmacının Katkı Oranı (Author's Contributions)

Bu makale yazarın kendi çabaları ve incelemeleri neticesinde oluşturulmuştur.

This article was created as a result of the author's own efforts and reviews.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Babbel, D. F. (1981). Inflation, Indexation, and Life Insurance Sales in Brazil. *The Journal of Risk and Insurance*, 48(1), s. 111-135.
- Banerjee, R., & Majumdar, S. (2018). Impact of Firm Specific and Macroeconomic Factors on Financial Performance of the UAE Insurance Sector. *Global Business and Economics Review*, 20(2), s. 248-261.
- Beck, T., & Webb, I. (2003). Economic, Demographic, and Institutional Determinants of Life Insurance Consumption across Countries. *The World Bank Economic Review*, 17(1), s. 51-88.
- Burns, A. F., & Mitchell, W. C. (1946). *Measuring Business Cycles*. New York: National Bureau of Economic Research.
- Cargill, T. F., & Troxel, T. E. (1979). Modeling Life Insurance Savings: Some Methodological Issues. *The Journal of Risk and Insurance*, 46(3), s. 391-410.
- Christophersen, C., & Jakubik, P. (2014). *Insurance and the Macroeconomic Environment*. Financial Stability Report.
- Di Matteo, L., & Emery, J. H. (2002). Wealth and the Demand for Life Insurance: Evidence from Ontario 1982. *Explorations in Economic History*(39), s. 446-469.
- Dias, M. H., & Dias, J. (2010). Measuring the Cyclical Component of a Time Series: Proposal of a New Methodology. *Brazilian Review of Econometrics*, 30(1), s. 91-122.
- Duker, J. M. (1969). The Effects of Social Security on Life Insurance Demand by Married Couples. *The Journal of Risk and Insurance*, 36(5), s. 525-533.
- Enders, W. (2014). *Applied Econometric Time Series* (4. b.). New York: John Wiley.
- Feyen, E., Lester, R., & Rocha, R. (2011). What Drives the Development of the Insurance Sector? . *Policy Research Working Paper*.
- Fortune, P. (1973). A Theory of Optimal Life Insurance: Development and Tests. *The Journal of Finance*, 28(3), s. 587-600.
- Haiss, P., & Sümegi, K. (2008). The Relationship between Insurance and Economic Growth in Europe: A Theoretical and Empirical Analysis. *Empirica*(35), s. 405-431.
- Hakansson, N. H. (1969). Optimal Investment and Consumption Strategies Under Risk, an Uncertain Lifetime, Insurance. *International Economic Review*, 10(3), s. 443-466.
- Hamilton, J. D. (1989). A New Approach to the Economic Analysis of Nonstationary Time Series and the Business Cycle. *Econometrica*, 57(2), s. 357-384.
- Hamilton, J. D. (1994). *Time Series Analysis*. Princeton University Press.
- Harvey, A. C., & Jaeger, A. (1993). Detrending, Stylized Facts and the Business Cycle. *Journal of Applied Econometrics*, 8(3), s. 231-247.

- Hodrick, R. J., & Prescott, E. C. (1981). Post-War U.S. Business Cycles: An Empirical Investigation. *Discussion Papers 451, Northwestern University, Center for Mathematical Studies in Economics and Management Science.*
- Kaya, E. Ö. (2015). The Effects of Firm-Specific Factors on the Profitability of Non-Life Insurance Companies in Turkey. *International Journal of Financial Studies*(3), s. 510-529.
- Lee, C.-C. (2013). Insurance and Real Output: The Key Role of Banking Activities. *Macroeconomic Dynamics*(17), s. 235-260.
- Lenten, L. J., & Rulli, D. N. (2006). A Time-Series Analysis of the Demand for Life Insurance Companies in Australia: An Unobserved Components Approach. *Australian Journal of Management*, 31(1), s. 41-66.
- Lewis, F. D. (1989). Dependents and the Demand for Life Insurance. *The American Economic Review*, 79(3), s. 452-467.
- Li, D., Moshirian, F., Nguyen, P., & Wee, T. (2007). The Demand for Life Insurance in OECD Countries. *The Journal of Risk and Insurance*, 74(3), s. 637-652.
- Mantis, G., & Farmer, R. N. (1968). Demand for Life Insurance. *The Journal of Risk and Insurance*, 35(2), s. 247-256.
- Mapharing, M., Otuteye, E., & Radikoko, I. (2015). Determinants of Demand for Life Insurance: The Case of Canada. *Journal of Comparative International Management*, 18(2), s. 1-22.
- Neumann, S. (1969). Inflation and Saving through Life Insurance. *The Journal of Risk and Insurance*, 36(5), s. 567-582.
- Polat, A., & Akın, F. (2021). Hayat Sigortası Talebinin Belirleyicileri: Türkiye. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(2), s. 407-427.
- Rashid, A., & Kemal, M. U. (2018). Impact of Internal (Micro) and External (Macro) Factors on Profitability of Insurance Companies. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 5(1), s. 35-57.
- Sadhak, H. (2006). Life Insurance and the Macroeconomy: Indian Experience. *Economic and Political Weekly*, 41(11), s. 18-24.
- Stadler, G. W. (1994). Real Business Cycles. *Journal of Economics Literature*, s. 1750-1783.
- Şamiloğlu, F., Eser, F., & Bağcı, H. (2019). Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Makroekonomik Değişkenlerle İlişkisi. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), s. 24-40.
- Türkiye Sigortalar Birliği. (2022). *Türkiye Sigortacılık Sektörü Ekonomik Etki Analizi*.
- Yaari, M. E. (1965). Uncertain Lifetime, Life Insurance, and the Theory of the Consumer. *The Review of Economic Studies*, 32(2), s. 137-150.